

A 559426

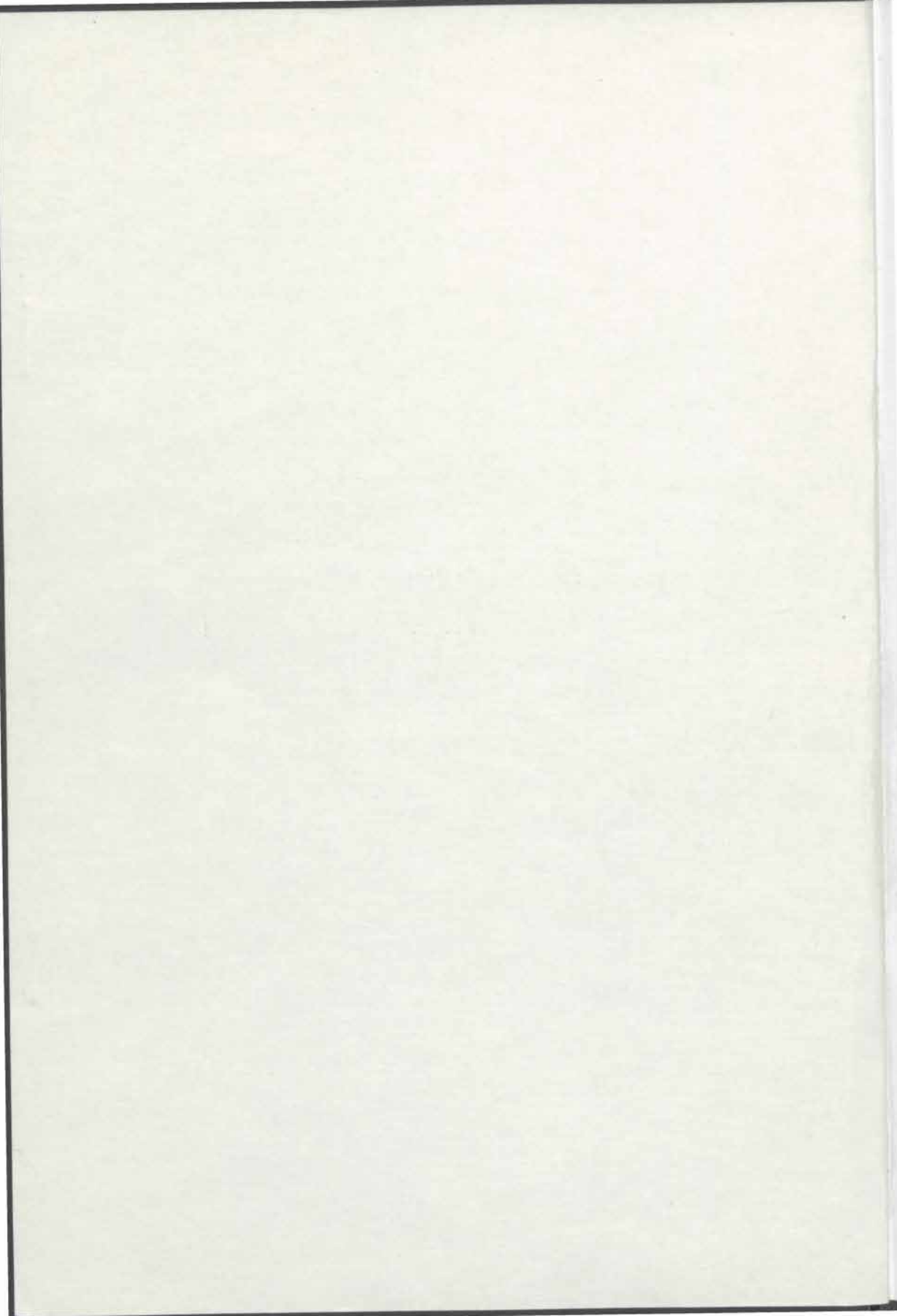
A REFORMÁCIÓ
KORÁNAK KÖNYVMŰVÉSZE
MAGYARORSZÁGON

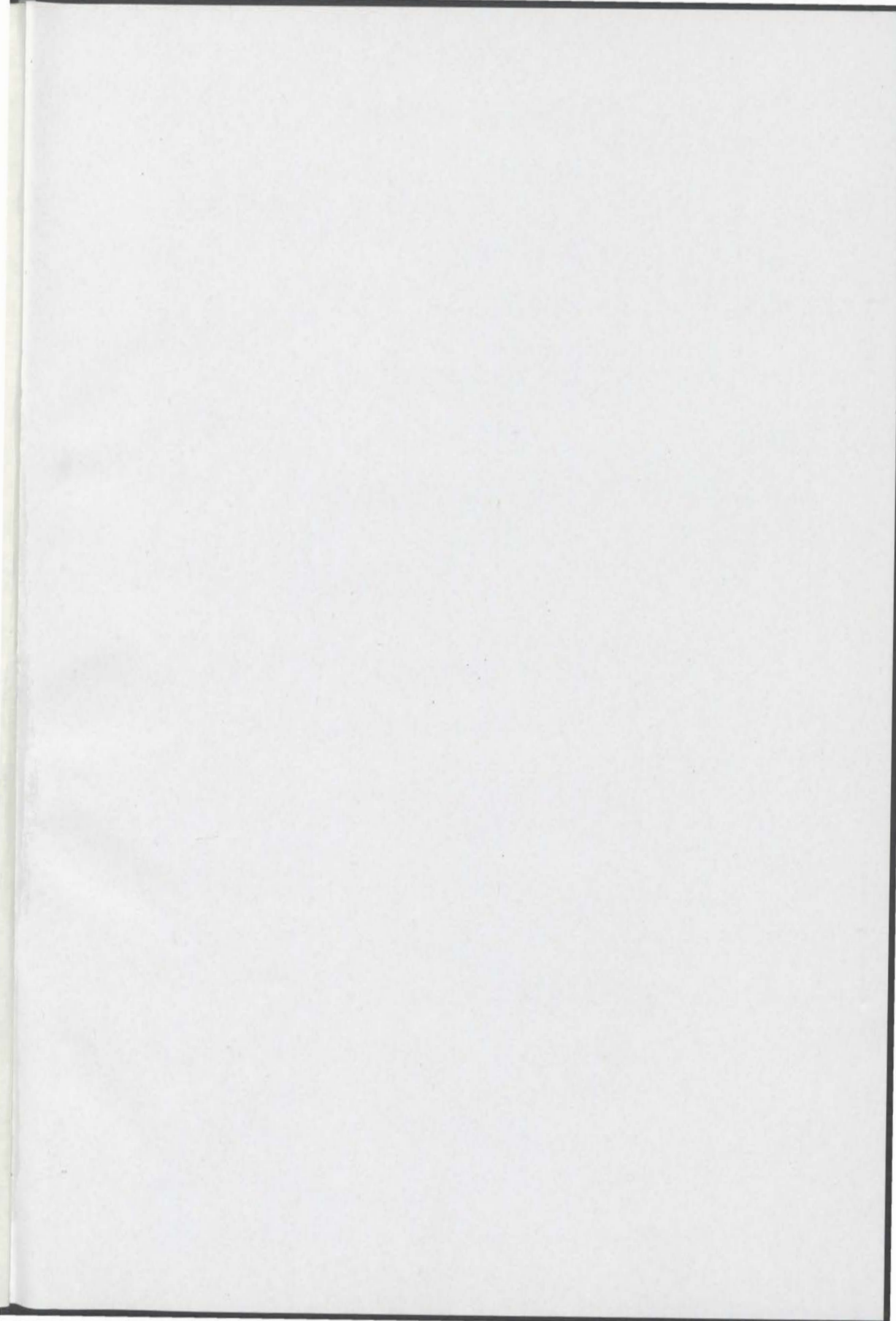
[16. SZÁZAD]

KIÁLLÍTÁS

DEBRECENBEN,
A KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM
DÍSZUDVARÁBAN

[1987. NOVEMBER 10-24.]

KIÁLLÍTÁS

559426

1

A kiállítást rendezte a Magyar Bibliofil Társaság és a Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára. Társrendezőként közreműködtek: az Alföldi Nyomda, a Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára, a Tiszáninneni Református Egyházkerület Nagykönyvtára és a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Könyvtára.

Köszönetet mondunk mindazoknak a könyvtáraknak, amelyek kölcsönzéseikkel segítették kiállításunkat:

Országos Széchényi Könyvtár
Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára

A kiállítást rendezte és a katalógust összeállította:
Koltay Klára, Lévay Botondné, Pál Antalné

A kiállítás fotóit készítette: Hapák József
A katalógus fotóit készítette: Máthé András
A katalógust tervezte: Szántó Tibor
Felelős kiadó: Gomba Szabolcsné és Benkő István

A Magyar Bibliofil Társaság, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára, a Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára, a Tiszáninneni Református Egyházkerület Nagykönyvtára és a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Könyvtára, igénybe véve az Országos Széchényi Könyvtár, a Budapesti Egyetemi Könyvtár és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának, valamint az Alföldi Nyomdának a támogatását, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem díszudvarán bemutatja a reformáció korának magyar könyvművészetét.

Magyarország történetének a 16. század az egyik legnyomasztóbb korszaka, az ország három részre szakadásának ideje. Egymást követik a pusztító, egész országrészek török kézre kerülésével járó csaták, a mohácsi vész, Buda eleste, a várháborúk sora, és csak a század végén, tizenöt év háború során válik nyilvánvalóvá, hogy ha a török ki nem is űzhető Magyarország középső területeiről, további jelentős terjeszkedésre nem képes. Ahova a török veszedelem nem ér el, a hatalomért vetélkedő Habsburg Ferdinánd és Szapolyai János hadai dúlnak. A meg-megújuló egyesítési tervek, kísérletek ellenére egyre visszavonhatatlanabb valósággá válik az ország három részre szakadása.

Ugyanakkor kultúrtörténetünk egyik csúcspontja e század. A középkori gazdagság maradványai és az általános európai agrárkonjunktúra elegendő alapot teremt arra, hogy a harcoktól éppen nem szenvedő területek gyorsan kilábaljanak a pusztulásból. Az állandó veszélyeztetettség, a nemzet romlásának tudata egymás mellett él a rohamosan hódító reformáció, a kibontakozó anyanyelviség, a megsokszorozódó könyvkiadás, a kiépülő iskola-rendszer erejének érzetével.

A reformáció hazai kezdeteit, gyökereit a vallási külsőségeket elvető, aktívabb életformára törekvő obszerváns ferences szerzetesek között, a lutheri példára legkorábban reagálni képes, Mária királynő révén német kapcsolatokkal rendelkező királyi udvarban és német nyelvű városainkban találjuk meg. Hogy követői már a század húszas éveiben számosan lehettek, mutatja az ellene

hozott rendeletek nagy száma, az „istenteleneknek” még megégetését is kilátásba helyező szigora.

A mohácsi vész utáni időkből az új hitet széles körben térítő, a hitújítás érdekében irodalmi munkásságot is kifejtő képviselői közül többet már név szerint is ismerünk: Dévai Bíró Mátyást, Sylvester Jánost, Ozorai Imrét, Gálszécsi Istvánt, Kálmáncsehi Sánta Mártont, Szegedi Kis Istvánt, Sztárai Mihályt. Az ő életpályájuk pontosan jellemzi a magyar reformáció korai időszakát. Legtöbbjük katolikus pályán indul: szerzetesek, káptalani tagok és csak fokozatosan válnak egyházuk egyre kritikusabb tagjává, a melanchtoni humanista műveltséghez hívévé és sokan csak évtizedek múlva jutnak el a formális szakításig, az új egyház megteremtésének gondolatáig. Ez a látszólag bizonytalankodó néhány évtized azonban már megérleli mindazt, ami az eljövendő évszázadokban a reformáció sajátja lesz: a fél országot szenvedélyesen végigprédikáló, magyar ábécés könyvet szerkesztő Dévai Bíró Mátyás, az újszövetséget magyarra fordító, nyomdát vezető Sylvester János, a század viharos történeti eseményeire élénken reagáló, azokat magyarítani próbáló Farkas András, a tantervet szerkesztő, könyvtárat, nyomdát szervező Honterus János eljövendő reformátor nemzedékek teendőit jelöli ki. Az ő és sok névtelen társuk tevékenysége már az 1530-as évek végére kirajzolja azokat a gócpontokat, amelyekben az új tanok a legnagyobb intenzitással hatnak: Abaúj és Zemplén megyei mezővárosok, bihari-békési területek, egyes nagyobb nyugat-dunántúli városok. Egy-egy, a hitújításhoz sokszor személyében nem is csatlakozó pártfogó főúr, Perényi Péter, Nádasdy Tamás, Török Bálint birtokán gyülekeznek, prédikálnak a reformátorok.

Az 1550–1570-es években az új egyház szerveződése indul el. Az első lépést 1549-ben az öt felső-magyarországi szabad királyi város – Eperjes, Kassa, Lőcse, Bártfa, Kisszeben – teszi meg közösen megfogalmazott hitvallásával. Az elkövetkező két évtized pedig már végleges érvénnyel kialakítja az új egyház gyülekezeten alapuló püspöki egyházkormányzatát. Ez az új egyház már az

ország lakosságának 75–80 százalékát magában foglalja. A falvak túlnyomó többsége protestánssá válik, és az uralkodó osztály nagy része is az új hit követője lesz. Elkerülhetetlen tendencia a tanítások megállapodásának folyamata. Kezdetben a prédikátorok és közösségek szabadon válogattak a lutheri, majd az azt hamarosan követő helvét irányzat hittételei közül, a század közepétől meginduló hitviták azonban, melyek 1568-ban 18 megjelenő vitairattal érik el csúcspontjukat, a felekezetek elkülönülését eredményezik. A Gömörtől keletre eső területek arisztokráciája a helvét reformáció híve lesz, sőt az antitrinitáriusok száma is jelentős köztük. Az eredetileg mind Erdélyben, mind a királyságban lutheránus városok, mezővárosok közül Debrecen válik először kálvinistává Melius Juhász Péter püspöksége alatt. A felekezeti harcok élességét növeli a megjelenő és Erdélyben jelentős pozíciókat szerző, egy időben János Zsigmond fejedelmi támogatását élvező unitarizmus. Legkiemelkedőbb képviselője, szervezője, Dávid Ferenc mindvégig éles hangú vitában áll Meliusszal.

A katolikus egyház jelentősen veszítve pozícióiból, de szervezetében érintetlenül vészeli át ezt az évszázadot. Oláh Miklós esztergomi érsek vezetésével szilárd fellépéssel, belső megújulás sürgetésével igyekszik gátat vetni az egyházszakadásnak, de jelentős eredményt majd csak a megváltozott körülmények között, a nemesség támogatásával a 17. században ér el.

A kiállítás a magyarországi reformáció tizenhatodik századi könyvművészetét dokumentálja, annak az időszaknak a könyvtermését, amely az állandó háborúk, a török terjeszkedése és pusztítása ellenére a magyar kultúra és irodalom megújulásának korszaka volt, amikor a latin nyelvű tudós humanista irodalom a magyarra váltott át és a reformáció sodrában egy új irodalmi irányzat formálódott.

A könyvnyomtatás feltalálójának, Gutenbergnek az volt a célja, hogy kora legszebb írott könyveit teljes hűséggel utánozza. Ez bámulatos módon sikerült is neki, s erről a pontról hatalmas erővel lendült tovább a könyv útja. Lendítő erő a reneszánsz, a humanis-

ta kultúra kibontakozása, de lendítette az új találmányban rejlő hatalmas, a feltaláló által nem is sejtett kulturális és gazdasági lehetőségek ereje. Csakhamar rájönnek az első nyomdászok, hogy a könyv előállításához szükséges roppant munkát és költséget jobban lehet hasznosítani a nagy betűs, ünnepélyes, kevesek számára kis példányszámban készülő munkák helyett apró betűs, könnyebben kezelhető, gazdaságosan előállítható, nagyobb példányszámban készülő munkákon, amelyek a kereslet és kínálat törvényei szerint más, az eddiginél szélesebb fogyasztórétegek felé keresik az utat. Ennek a fejlődésnek kedvezett a *reformáció*, amely a latin nyelvű liturgia helyébe mindenütt a nemzeti liturgiát vezette be, megteremtette minden nemzet saját nyelvén a Biblia új fordításait, s ezzel a nemzeti irodalmak fejlődését indította el. A diadalmas útjára induló új könyvnyomtató technika átalakította a betűt is. Az első nyomtatott könyvek betűi a kézírás hű utánzására törekedtek, majd néhány év alatt kifejlődött és elkezdhette önálló életét a nyomdai betű.

A nyomdászat mind a termelés mennyisége, mind a kiadványok tartalma tekintetében az új korszellem szolgálatába állt, hirtelen magasra szökött a példányszám. Így fogyott el például Luther Újtestamentum-fordítása 3 hónap alatt 5000 példányban. A 16. század harmincas éveiben meginduló és a század derekán kibontakozó magyar reformáció korának egyik fő eredménye, hogy megkezdődött a magyar nyelvű könyvek nyomtatása. Új nyomdahelyek létesülnek s egyre gazdagabb műfaji szempontból is a hazai kiadás.

Az új tanok képviselői között számos kiemelkedő nyomdász-egyéniség volt. Ilyen a mohácsi vész utáni Magyarország első tipográfusa, a szász Honter János, aki külföldi tanulmányait követően lelkes lutheristaként tért haza Brassóba. Az általa vezetett brassói nyomda működését szép számú kiadvány bizonyítja, melyek impresszumai megnevezik a várost, mint nyomdahelyet: „Impressum in inclyta Transylvaniae Corona”. Brassó Erdély

délkeleti szegletének leggazdagabb városa, haladó szellemű légköre alkalmas volt nyomda alapítására. Honter kiadványai között iskolakönyvek, a görög irodalom, az ókori latin írók, az ókeresztény irodalom, teológiai és jogtudományi könyvek szerepelnek. A Honter halálát követő időkből Wagner Bálint három, Coresi két, Szebeni Nyírő János és Greus György egy-egy könyve képviseli a kiállításon Brassó város nyomdáját.

A 16. század legszebb magyar könyveként számon tartott Újtestamentum, a korabeli nyomtatványok egyik remeke is megtalálható a kiállított példányok között. E könyvet Sylvester János I. Ferdinánd királynak és fiainak, Miksa és Ferdinánd főhercegeknek ajánlotta, akik tudtak magyarul, mivel anyjuk – II. Ulászló gyermeke és a mohácsi csatában elesett II. Lajos nővére – magyar királylány volt. A nagy munka végeztével e szavakkal fordul Sylvester János ösztönzőjéhez és támogatójához, Nádasdy Tamáshoz: „Végre-valahára az Újszövetség teljesen kész! Kérjük Nagyságodat, fogadja jó szívvel és – mint mondani szokás – örömet.” E kinyomtatott könyvet többre tartja, mint a felszántott földeket, istállókat, halastavakat, amik az idő múlásával gazdát cserélnek, a kinyomtatott új könyvekért „dicsőség, dicséret és örökkévalóság jár ki, az ilyen munkának szerzője becsületben áll nemzeténél”. Végre nem kell szégyenkezni az idegen nemzetek előtt, mert a magyaroknak is van már anyanyelvű evangéliumuk. A kötetben található illusztrációk, iniciálék és egyéb díszek nagy száma mutatja, hogy a nyomtatók ügyeltek a bibliofil szempontokra. Az első „hosszú életű” nyomdát Kolozsvárott, Heltai Gáspár alapította. A nyomda működését kiállításunkon 37 mű reprezentálja. A 16. századi magyarországi nyomdák között a kolozsvárinak volt a legtöbb kiadványa, s itt nyomták a legtöbb oldalt, mintegy 26400-at. Kezdetleges eszközökkel, figyelemre méltó gyorsasággal dolgoztak. A Heltai-nyomda saját fametszővel illusztráltatta kiadványait. Heltai honosította meg Magyarországon magyar szövegek nyomtatásához az antiquát. Fitz József Heltai újításai között említi, hogy ő alkalmazott az egész világon először klisé-

ket, úgyhogy ezt a ma is fontos nyomdai díszítő eszközt hazai tárlalmánynak tekinthetjük. A nyomda első illusztrátora, Jacobus Lucius, a klisé feltalálója.

Heltai író, tipográfus és pap, aki híveire a nyomda segítségével kívánt hatni. De ugyanezt tette Honter, Huszár, Bornemisza, mind pap és felekezetének szószólója. A nyomda több századon át egyúttal kiadványkiadó is. S mint a fenti példák mutatják, munkával elsősorban maga a szellemi vezető látta el, saját szerzeményeinek kiadásával. Heltai mint kiadó, felkarolt más szerzőket is és a kiadói, lektori tevékenységbe bevonta tudós barátait.

Szép számú munkával illusztrálja a kiállítás a második állandó – mindmáig folyamatosan működő –, Debrecenben létesült nyomda könyvkiadását. Az egyházzá szerveződő szakramentarisztikus központjában, a legnagyobb mezővárosban, 1561-ben Huszár Gál vetette meg a könyvnyomtatás alapját.

A debreceni műhely nem családi vállalkozás, a város és az egyház közös felügyelete alatt állott. Vezetői az alapító távozását követően szép számmal voltak: Török Mihály, Hoffhalter Rafael, Komlós András, Hoffhalter Rudolf, Csáktornyai János stb.

A műhely állandóan és sokat dolgozott, 16. századi termése megközelítette a kolozsváriét. Magyar nyelvű kiadványainak arányszámát tekintve pedig annál kedvezőbb: a fennmaradt, e századbéli termékének háromnegyed része magyar.

A kolozsvári és a debreceni volt a 16. századi összes hazai nyomda között a legtöbbet termelő műhely, s a magyarországi összes könyvtermésnek mintegy a fele jelent meg ebben a két városban. A magyar könyvkiadás súlypontja az ország keleti felébe tolódott el, melynek fő oka az volt, hogy a reformáció a keleti országrészben viszonylag szabadon terjeszkedhetett, s e két várost nem fojtogatta közvetlenül a nagybirtokrendszer és kevesebbet szenvedett a folytonos háborúktól is.

Mindkét város jelentős kereskedelmi központ is volt, s így a nyomdák a legközvetlenebb kapcsolatban voltak az olvasóközön-séggel.

A debreceni nyomda működésének gazdag termését 30 kiállított könyv képviseli.

A Habsburg uralom alatt élő nyugati és északi országrészben az állandó zaklatások miatt a reformációt szolgáló nyomdák működése nehézségekkel járt. E területen egy-egy főúr udvara, vára vagy birtoka nyújtott védelmet a protestáns nyomdászoknak. Egy-egy munka kinyomtatása után a nyomdász továbbvándorolt, új pártfogót keresve magának. Így dolgozott a Dunántúlon Hoffhalter Rudolf és Manlius János. Főúri pártfogók segítették Bornemisza Péter prédikációs köteteinek kinyomtatását, Huszár Gál munkáját Komjátiban, majd Pápán. Rákóczi Zsigmond védelme alatt jelenhetett meg Vizsolyban Károlyi Gáspár teljes protestáns bibliafordítása (1590).

A nyugati országrészben nem is tudott egyetlen protestáns nyomda sem állandósulni. A hódoltsági területen pedig nyomda létesítését az iszlám vallási parancsa gátolta, mely szerint tilos volt könyvet nyomtatni.

A magyarországi reformáció 16. századi könyvművészetét összefoglaló kiállítás érzékelteti a reformáció jegyében kibontakozó nemzeti irodalom fellendülését, annak műfaji gazdagságát, bemutatja nagyhatású reformátorait, akik egy személyben a kor neves írói, mivel a reformáció terjedésének legfőbb eszközei elmondott, énekelt, kinyomtatott irodalmi szövegeik voltak.

A debreceni kiállítás alkalmából megjelent katalógus időrendben sorolja fel a kiállított könyveket, megadva az RMNY azonosító számát és az egyedi példányok lelőhelyét. A kiállítás elrendezésével részben a legnagyobb nyomdahelyek, részben a legjellegesebb nyomdászok, ill. reformátor írók köré csoportosítva ad átfogó képet a magyarországi reformáció 16. századi könyvművészetéről.

Gomba Szabolcsné

Euangelium

Szent Marcus
irása szerint.

első rész.

Jesus Christi
scilicet filii
dei Evangelium
secundum
Marcum

az prófétáknál megvagon irván. Impon elborzátom
az en követemet az te semlednek előtté, ki megkeresi te előtted
az te utadot. Az pusztában kiáltónak sara ez. Tegyetek hóá hű
legyen az ur istennel utá. Tegyetek hog egesseket legyenek az ú őszere!
Kerestel uala az Janos az pusztában, s predikálta uala az
istenek megjobbításának keresésig hit/bűnöknek megborzánálkara
s s ki megem uala ú hozzá eghű az Sidorfágnak tartományára

*Jean Deak natif à Nagy Háló Officié
Livre à College Reformei de Debreczin
Laja Ole me Juin l'année 1800*

1. SZENT MÁRK EVANGÉLIUMÁNAK KEZDŐLAPJA SYLVESTER JÁNOS
ÚJ TESTAMENTUM FORDÍTÁSÁBÓL (ÚJSZIGET, 1541)

A kiállított könyvek jegyzéke

2. JOANNES STRUTIUS FAMETSZETE AZ ÚJ TESTAMENTUMBÓL
(ÚJSZIGET, 1541). SZENT LUKÁCS ÁBRÁZOLÁSA

1. AUGUSTINUS, AURELIUS: DIVI AURELII AUGUSTINI ... CATALOGUS.
BRASSÓ, 1539, HONTER. (EGYETEMI KÖNYVTÁR,
BUDAPEST) RMNY 29
2. AUGUSTINUS, AURELIUS: SENTENTIAE EX ... OPERIBUS ... AUGUSTINI.
BRASSÓ, 1539, HONTER.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, BUDAPEST) RMNY 30
3. (1) CATONIS ... MORALIA. – (2) AUSONIUS, DECIMUS MAGNUS:
SENTENTIAE ... EX AUSONIO. –
(3) AUSONIUS, DECIMUS MAGNUS: ... DE MONOSYLLABIS.
BRASSÓ, 1539, HONTER. (OSZK) RMNY 31
4. ÚJ TESTAMENTUM ... (FORD.: SYLVESTER JÁNOS).
ÚJSZIGET, 1541, SYLVESTER.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 49
HASONMÁS: BP. 1960, AKAD. K.
5. RITUS EXPLORANDAE VERITATIS, QUO HUNGARICA NATIO ... USA EST ...
KOLOZSVÁR, 1550, HOFFGREFF.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, BUDAPEST) RMNY 87
6. A BIBLIÁNAK ELSŐ RÉSZÉ, AZAZ MÓZESNEK ÖT KÖNYVE ...
KOLOZSVÁR, 1551, HELTAI ÉS HOFFGREFF. (MTA ÉS EGYETEMI KÖNYVTÁR,
DEBRECEN) RMNY 90
7. A JÉZUS SIRAH KÖNYVE ... KOLOZSVÁR, 1551, HELTAI ÉS HOFFGREFF.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 92
8. A BIBLIÁNAK NEGYEDIK RÉSZÉ ... KOLOZSVÁR, 1552, HELTAI ÉS HOFFGREFF.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 95
9. A BÖLCS SALAMON KIRÁLYNAK KÖNYVEI.
KOLOZSVÁR, 1551, HELTAI ÉS HOFFGREFF. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 96
10. MELANCHTHON, PHILIPP: RESPONSIO ...
BRASSÓ, 1554, WAGNER. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 104
11. HASONMÁS: [HOFFGREFF-ÉNEKESKÖNYV.] KOLOZSVÁR, 1554–1555, HOFFGREFF.
BP. 1966, AKAD. K. RMNY 108

12. TINÓDI SEBESTYÉN: KRÓNICA ... KOLOZSVÁR, 1554, HOFFGREFF.
(REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 109. HASONMÁS: BP. 1959, AKAD. K.
13. SENECA, LUCIUS ANNAEUS: (1) INSIGNES ... SENTENTIAE EX ... AD
LUCILIIUM EPISTOLIS ... SCRIPTIS ... -
(2) SENTENTIAE ... EX ... SENECAE LIBRIS DE IRA. - (3) ... SENTENTIAE EX ...
SENECAE LIBRIS DE BENEFICIIS ...
BRASSÓ, 1555, WAGNER. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 122
14. DÁVID FERENC: DIALYSIS SCRIPTI STANCARI ... KOLOZSVÁR, 1555,
HOFFGREFF. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 127
15. NOVUM TESTAMENTUM GRAECAE AC LATINAE ... BRASSÓ, 1557, WAGNER.
(OSZK) RMNY 138
16. WAGNER, VALENTIN: (1) IMAGINES ... - (2) PRAECEPTA ... BRASSÓ, 1557, 1554,
1544, WAGNER. (MTA) RMNY 142
17. [HELTAI GÁSPÁR:] AGENDA, AZAZ SZENTEGYHÁZI CSELEKEDETEK ...
KOLOZSVÁR, 1559, HELTAI. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 154
18. ZSOLTÁR, AZAZ SZENT DÁVIDNAK ÉS EGYÉB PRÓFÉTÁKNAK
PSALMUSINAK ... KÖNYVE ... KOLOZSVÁR, 1560, HELTAI. (REF. KOLL.,
DEBRECEN) RMNY 162
19. [TETROEUANGEL.] BRASSÓ, 1561, CORESI ÉS TUDOR (OSZK) RMNY 168
20. MELIUS JUHÁSZ PÉTER: A KRISZTUS KÖZBEJÁRÁSÁRÓL VALÓ
PRÉDIKÁCIÓK ... DEBRECEN, 1561, HUSZÁR GÁL. (OSZK) RMNY 169
21. [MELIUS JUHÁSZ PÉTER:] CONFESSIO ... DEBRECEN, 1562, HUSZÁR GÁL.
(REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 176
22. [MELIUS JUHÁSZ PÉTER:] AZ ARANY TAMÁS HAMIS ÉS ERETNEK
TÉVELYGÉSINEK ... MEGHAMISÍTÁSI ... DEBRECEN, 1562, HUSZÁR GÁL.
(REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 181
23. A JÉZUS KRISZTUSNAK ÚJ TESTAMENTOMA ... KOLOZSVÁR, 1562 [1561],
HELTAI. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 186
24. KÁROLYI GÁSPÁR: KÉT KÖNYV MINDEN ORSZÁGOKNAK ÉS KIRÁLYOKNAK
JÓ ÉS GONOSZ SZERENCSEJÉKNEK OKAIRUL ... DEBRECEN, 1563, TÖRÖK.
(OSZK) RMNY 192

MAGIAR PRAE-

DIKATIOC, KIT POSTILLANÁC
NEVEZNEC, A PROPHETAC ES

APOSTOLOC IRASSABOL, A REGI

Doctoroknac, Origenes, Chrisostomus, Theo-
philactus, S. Ambrus, S. Hieronymus,
S. Agoston, es a mástani bölcz Do-
ctoroc magiarazaffoc ferint.

1. Corint. 14.

Mikor egybe gyúltóc, mindénc ti közzületec Pšalmusa,
tudomania, nyeliv nec értesse, meg iclenese, es iras magiara-
zaffa vagon; Mindenec epuletre legenece.

Dóbróczómbé,

M. D. LXIII.

3. MELIUS JUHÁSZ PÉTER: MAGYAR PRÉDIKÁCIÓK
(DEBRECEN, 1563), CÍMLAP.

RAPHAEL HOFFHALTER FAMETSZETE, KÖZEPÉN DEBRECEN CÍMERE

25. [MELIUS JUHÁSZ PÉTER:] MAGYAR PRÉDIKÁCIÓK ... DEBRECEN, 1563, TÖRÖK.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 194
26. [MELIUS JUHÁSZ PÉTER:] (1) VÁLOGATOTT PRÉDIKÁCIÓK ... –
(2) ... EGYHÁZI RENDTARTÁSNAK IGAZ MÓDJA ...
DEBRECEN, 1563, TÖRÖK. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 196
27. AZ KÉT SÁMUEL KÖNYVEINEK ÉS AZ KÉT KIRÁLYI KÖNYVEKNEK ...
FORDÍTÁSA ... (FORD.: MELIUS JUHÁSZ PÉTER). DEBRECEN, 1565, RAPHAEL
HOFFHALTER. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 205
28. WERBÓCZY ISTVÁN: MAGYAR DEKRÉTUM ... (FORD.: WERES BALÁZS).
DEBRECEN, 1565, RAPHAEL HOFFHALTER. (REF. KOLL., DEBRECEN ÉS
EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 207
29. BONFINI, ANTONIO: HISTORIA ... MATTHIAE HUNNYADIS ... KOLOZSVÁR, 1565,
HELTAI. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 209
30. SZIKSZAI FABRICIUS BALÁZS: EPITHALAMIUM ... TITI AMICINI CORONENSIS ...
KOLOZSVÁR, 1565, HELTAI. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 212
31. A SZENT JÓB KÖNYVÉNEK ... FORDÍTÁSA ... (FORD.: MELIUS JUHÁSZ PÉTER).
VÁRAD, 1565, RAPHAEL HOFFHALTER. (REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 213
32. HELTAI GÁSPÁR: SZÁZ FABULA ... KOLOZSVÁR, 1566,
HELTAI. (MTA) RMNY 219
33. [DÁVID FERENC:] DEMONSTRATIO FALSITATIS DOCTRINAE PETRI MELII ...
GYULAFEHÉRVÁR, 1568, HOFFHALTER.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 250
34. [DÁVID FERENC:] AZ SZENT ÍRÁSNAK FUNDAMENTOMÁBÓL VÖTT MAGYARÁZAT...
GYULAFEHÉRVÁR, 1568, HOFFHALTER. (REF. KOLL., DEBRECEN)
RMNY 253
35. DE FALSA ET VERA ... COGNITIONE ... GYULAFEHÉRVÁR, 1568, HOFFHALTER.
(REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 254
36. MELIUS JUHÁSZ PÉTER: AZ SZENT JÁNOSNAK TÖTT JELENÉSNEK
... MAGYARÁZÁSA PRÉDIKÁCIÓK SZERINT ...
VÁRAD, 1568, TÖRÖK; 1566–1567, RAPHAEL HOFFHALTER.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 259

VALOGATOT

PRAEDIKATIOC A PROPHE-
TACES APOSTOLOCI RASSA

bol, mind egész esztendő által valofé innepekre,
es minden felé szükséges dolgokrol es
artikulufokrol a regi es mastani

Doctoroknac magyara-
zafoc berint.

Vgian ezen Prædikatioc vegebe, a keresz-
telesnec, Vr vaczoraia osztogatásnac, eskü-
tesnec es egyeb egy hazi rend tartásnac igaz
meggya, prædikatioc berint.

I Cor. 14.

*Mindnyai in propheciabattoc, es tanithattoc, hogy mind
nyaiian tanulianac es epüllienec.*

Luc. 5.

*Vram atte nevedbe atte beszeded berint meg
vetem az halot.*

D & B R & T Z & M B E.

Nyomratot Töröc Mihál által.

ANNO. M. D. LXIII.

37. MELIUS JUHÁSZ PÉTER: AZ EGÉSZ SZENT ÍRÁSBÓL VALÓ IGAZ TUDOMÁNY ...
DEBRECEN, 1570, KOMLÓS. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 279
38. SOMMER, JOHANN: ORATIO FUNEBRIS ... KOLOZSVÁR, 1571, HELTAL.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 306
39. [WERBÓCZY ISTVÁN:] [MAGYAR] DEKRÉTUM ... KOLOZSVÁR, 1571, HELTAL.
(REF. KOLL., DEBRECEN ÉS
EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 307
40. [CINTECE BISERICESTI.] KOLOZSVÁR, 1564–1586, HELTAL.
(OSZK) RMNY 313
41. WERBÓCZY ISTVÁN: DECRETUM, OPUS TRIPARTITUM ... KOLOZSVÁR, 1572,
HELTAL. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 317
42. BORNEMISZA PÉTER: ELSŐ RÉSZE AZ EVANGÉLIOMOKBÓL ÉS AZ
EPISZTOLÁKBÓL VALÓ TANUSÁGOKNAK ...
KOMJÁTI, 1573, HUSZÁR GÁL; SEMPTE, 1573, BORNEMISZA.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 333
43. KULCSÁR GYÖRGY: POSTILLA, AZAZ EVANGÉLIOMOKNAK ... PRÉDIKÁCIÓ SZERINT
VALÓ MAGYARÁZATJA ... ALSÓLINDVA, 1574, RUDOLPH HOFFHALTER.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 334
44. [EVANGÉLIUMOK ÉS EPISZTOLÁK.] DEBRECEN, 1574, KOMLÓS.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 337 A
45. [AZ ÉLETNEK KÚTFEJE.] DEBRECEN, 1574, KOMLÓS. (REF. KOLL., DEBRECEN)
RMNY 337 B
46. [ILOSVAI SELYMES PÉTER:] HISTORIA ALEXANDRI MAGNI ...
DEBRECEN, 1574, KOMLÓS. (OSZK) RMNY 339
47. [ISTVÁNFI PÁL:] [VOLTER KIRÁLY HISTÓRIÁJA.] HISTORIA REGIS VOLTER.
DEBRECEN, 1574, KOMLÓS. (MTA) RMNY 340
48. [NAGYBÁNCSAI MÁTYÁS:] HISTÓRIA AZ VITÉZ HUNYADI JÁNOS VAJDÁNAK ...
DEBRECEN, 1574, KOMLÓS. (MTA) RMNY 342
49. [RÁSKAI GÁSPÁR:] EGY SZÉP HISTÓRIA AZ VITÉZ FRANCISCOVAL ...
DEBRECEN, 1574, KOMLÓS. (MTA) RMNY 344

A Szent János

ezzen, igazecon, neuelien meg tarczó minden lobg
holtam Apoc. i. Rom. i. erről, Hat Isten az Christus
mert egy az Atia kegl:meuel E kegyelmet á
beni: Fal tulajdonetta az Atia Istenec.

V G E.

Diczeréssze az Atia Jsten ki á ezeez
szopoc által elő vízi az ú diczöfseget, es en
bennem munkalkodós az ú kegyelme: Isten
niomorult edenbe: Die x. Septem.

Anno Dom. M. D. LVI.

Debrecenbe.

Petrus Melius de Horhi ex
ere Domini: Az á kegyelme
szopoc által elő vízi az ú diczöfseget, es en
bennem munkalkodós az ú kegyelme: Isten
niomorult edenbe: Die x. Septem.

A S KÖNYNYOMTATÓ VÉTKET

az könyvenc rendibe miuel hogy, az bödic köztet hason-
latosság vagion vgy mint az f. l, l, meg muatya az ol-
uafasban, kedig az d. est. g. es, k. p. esb. a. es o. i. es e, e
es ö. u., az nemetec báiában, es felsőldiee es alsóldiee bái-
ában nem egy arant zergnec, az n es u, gyakorta meg
fordul:érekblől törénc hogy egy betű az máskétt irata-
tot. Ahol azért észlelget találás, es meg nem értheted, mási-
storiis reia terűly, es meg oluafad. Ha penig vgian nem
értvettéd meg, ide alá ilyen renduel kereld igazításit.
Minden árkus papirusban negy negy lenél vagian, ki-
ket meg tegzettet A B C. Azett az mely leuelen oluafni
fogis, es illyé igére találás. Alar az also belén lárd meg mi-
croda betű. ez tablában meg int ollyat találás, kin ha lem-
mi bázmo betű nincs, az első leuelet jegyzi, az vran való
bázmo betű, az leuelen való verter jegyzi. Ha pedig for.
auagy ezac f. leuen melleter, sahát fordírt az leuelet.

A f. fordírtán az leuelet 5. lin: az ötödíg linnian tette
helyebe oluas rett, A ii. az másodic leuel. 24. lin. Huson
negyedic linnian. köbet heliebe oluas könyuet. A iij. for.
10. lin: az harmadic leuelet el fordírtán tizedic linnian,
noha helyebe oluas ncha. 19 lin ritenkilenczedic linnian,
atyaual helyebe tyana. B j az tizenheredic lin el helye-
be oluas az, B ii for: az huson harmadic lin: az hallani
helyebe oluafni, B iij leuelen huson negyedic lin: es he-
lyebe oluas ez, C for: 21 lin. érti helyebe értani. D 26 lin:
minket

5. MELIUS JUHÁSZ PÉTER: AZ SZENT JÁNOSNAK TÖTT JELENÉSNEK ...
MAGYARÁZÁSA (VÁRAD, 1568).
A KÖTET VÉGÉN „A KÖNYVNYOMTATÓ VÉTKET ... MEGMUTATJA”
KEZDETŰ SAJTÓHIBAJEGYZÉK

50. [SZEVEDI ANDRÁS:] HISTÓRIA AZ JERUZSÁLEM VÁROSÁNAK VESZEDELMÉRŐL ...
DEBRECEN, 1574, KOMLÓS. (OSZK) RMNY 345
51. SZIKSZAI HELLOPOEUS BÁLINT: AZ EGRI KERESZTYÉN ANYASZENTEGYHÁZNAK...
IRATTATOTT RÖVID KATEKIZMUS ...
DEBRECEN, 1574, KOMLÓS. (REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 346
52. SZIKSZAI HELLOPOEUS BÁLINT: AZ MI KERESZTYÉNI HITÖNKNEK ÉS
VALLÁSONKNAK HÁROM FŐ ARTIKULUSÁRÓL ... DEBRECEN, 1574, KOMLÓS.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 347
53. [SZTÁRAI MIHÁLY:] AKHÁB KIRÁLY HITETLENSÉGÉRŰL ...
DEBRECEN, 1574, KOMLÓS. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 348
54. [VALKAI ANDRÁS:] AZ NAGYSÁGOS BÁNK BÁNNAK HISTÓRIA ...
DEBRECEN, 1574, KOMLÓS. (MTA) RMNY 349
55. CANCIONALE, AZAZ HISTÓRIÁS ÉNEKESKÖNYV ... KOLOZSVÁR, 1574, HELTAI.
(OSZK) RMNY 351
HASONMÁS: BP. 1962.
56. (1) [TEMESVÁRI JÁNOS:] KRÓNKA A BÉLA KIRÁLYRÓL ...
(2) [TINÓDI SEBESTYÉN:]
ZSIGMOND KIRÁLYNAK ÉS CSÁSZÁRNAK KRÓNKAJA ...
KOLOZSVÁR, 1574, HELTAI. (MTA) RMNY 352
57. A KERESZTYÉNI GYŰLEKEZETBEN VALÓ ISTENI DÍCSÉRETEK ÉS IMÁDSÁGOK.
KOMJÁTI, 1574, HUSZÁR GÁL. (OSZK) RMNY 353
58. BORNEMISZA PÉTER: MÁSIK RÉSZE AZ EVANGÉLIOMOKBÓL ÉS AZ
EPISZTOLÁKBÓL VALÓ TANUSÁGOKNAK ...
SEMPTE, 1574, BORNEMISZA. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 355
59. KÁROLYI PÉTER: AZ HALÁLÉRŐL, FELTÁMADÁSÉRŐL ÉS AZ ÖRÖK ÉLETRŐL ...
DEBRECEN, 1575, KOMLÓS.
(REF. KOLL., DEBRECEN ÉS EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 358
60. HELTAI GÁSPÁR: KRÓNKA AZ MAGYAROKNAK DOLGÁIRÓL ...
KOLOZSVÁR, 1575, HELTAI GÁSPÁRNÉ.
(REF. KOLL., DEBRECEN ÉS EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 360

AZ EGÉZS ZENT ÍRÁSBÓL VALÓ IGAS TUDOMÁNY!

1. **AZ EGI IEHOVA** ISTENRŐL
2. **A IEHOVA** Elohimről, az Harombizon-
lag teókról, kit S. Haromagnak mondunk.
3. **A CHRISTVS** Orocke való űületet fiufaga-
ról, es eg **ISTEN** fegeről az ő Attiaual:
4. **A S. LELEK** öröcke való **A donai IEHOVA**
ISTEN fegeről, es imadarsarol:
5. **AZ** Eretnekek hamis ellen vetesinek meg sejtet-
seről, kie világ kezdetül fogta **ISTEN**
ellen Tamattak, Mint maft a
Seruetus Tanytuani.

A HOR HI MELIOS ES IHAZ
Peter által.

DEBRECZEMBE

Nyomtattot Andras Komlos Altal.
ANNO D. 1. 5. 70.

6. MELIUS JUHÁSZ PÉTER: AZ EGÉSZ SZENT ÍRÁSBÓL VALÓ IGAS
TUDOMÁNY (DEBRECEN, 1570).
A CÍMLAP MAGÁBA FOGLALJA A KÖNYV VITAIRATAIT

61. BORNEMISZA PÉTER: HARMADIK RÉSZÉ AZ EVANGÉLIOMOKBÓL ÉS AZ
EPISZTOLÁKBÓL VALÓ TANUSÁGOKNAK ...
SEMPTE, 1575, BORNEMISZA. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 362
62. [GÖRCSONI AMBRUS:] HISTÓRIÁS ÉNEK AZ ... MÁTYÁS KIRÁLYNAK ... VISELT
DOLGAIRÓL ... KOLOZSVÁR, 1577, HELTAI GÁSPÁRNÉ.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 387
63. SALAMON KIRÁLYNAK ... MARKALFFAL VALÓ TRÉFA BESZÉDEKNEK RÖVID
KÖNYVE. KOLOZSVÁR, 1577, HELTAI GÁSPÁRNÉ.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 389
64. AZ ALSÓ ÉS FÖLSŐ BARANYÁBAN VALÓ EKLÉZSIÁKNAK ARTIKULUSI,
MELLYEK HERCEGSZÖLLŐSÖN IRATTANAK. ...
PÁPA, 1577, HUSZÁR DÁVID. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 393
65. ARTICULI CONSENSUS CHRISTIANARUM ECCLESIAE ... PÁPA, 1577,
HUSZÁR DÁVID. (RÁDAY KÖNYVTÁR, BUDAPEST) RMNY 394
66. MELIUS JUHÁSZ PÉTER: HERBARIUM ... KOLOZSVÁR, 1578, HELTAI GÁSPÁRNÉ.
(REF. KOLL., SÁROSPATAK ÉS EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 413
67. BORNEMISZA PÉTER: (1) NEGYEDIK RÉSZÉ AZ EVANGÉLIOMOKBÓL ÉS AZ
EPISZTOLÁKBÓL VALÓ TANUSÁGOKNAK ...
(2) PRÉDIKÁCIÓK NAGY SOK CSODÁLATOS KISIRTETEKRŐL. SEMPTÉ, 1578,
BORNEMISZA. (REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 422
68. RANSANUS, PETRUS: EPITOME RERUM HUNGARICARUM ...
NAGYSZOMBAT, 1579, TELEGDI.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 444
69. KÉT SZÉP HISTÓRIA. (1) [VALKAI ANDRÁS: BÁNK BÁN HISTÓRIÁJA.]
AZ ELSŐ AZ NAGY ÚR BÁNK BÁNRÓL ...
(2) [NAGYBÁNCSAI MÁTYÁS:] [HUNYADI JÁNOS HISTÓRIÁJA.] AZ MÁSODIK, AZ
JELES VITÉZ FEJEDELEMRŐL AZ HUNYADI JÁNOSRÓL ...
KOLOZSVÁR, 1580, HELTAI GÁSPÁRNÉ. (MTA) RMNY 468
70. LASKAI CSÓKÁS PÉTER: (1) SPECULUM EXILII ... – (2) ET ILLA DOMINICA
ORATIO ... BRASSÓ, 1581, NYÍRÓ.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 483
71. [SZTÁRAI MIKLÓS:] AZ VÍZÖZÖNNEK HISTÓRIÁJÁRÓL VALÓ SZÉP ÉNEK ...
KOLOZSVÁR, 1581, HELTAI GÁSPÁRNÉ.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 493

ELSŐ RÉSZE:
AZ EVANGÉ-
LIOMOKBOL ES AZ
EPISTOLAKBOL VALO
TANVSAGOKNAC.

EZ ELSŐ
RÉS Ztart, első
Aduentól fogva,
víg köröze van
valo vasarnapig.

Mellyeket a kerefztyenyeknek
Gyülekezetibe szoktanac predikalni
minden ünnepnap.

Kit az Vr IESVS NAC lelke által az
eggyügyü kerefztyenyeknek iduössleges tanu-
sagokra, ira.

BORNEMISZA PETER,
PESTIFI.

Colofs: III.

*Az Istennec beszede lak yec ti bennetec nagy büfegel,
minden bölczeffegel.*

Roma: I.

*Mert Istennec hatalmasaga az, az iduössfegre
mindennec, a ki hiszen.*

KÖLT SEMPTERŐL, 1573.

7. BORNEMISZA PÉTER: ELSŐ RÉSZE AZ EVANGÉLIOMOKBÓL
ÉS AZ EPISZTOLÁKBÓL
VALÓ TANUSÁGOKNAK (SEMPTE, 1573), CÍMLAP

72. [HUSZTI PÉTER:] AENEIS, AZAZ AZ TRÓJAI AENEAS HERCEG DOLGAI ...
BÁRTFA, 1582, GUTGESEL.
(MTA) RMNY 499
HASONMÁS: BP. 1978, NPI
73. [HUNYADI FERENC:] [TRÓJA MEGSZÁLLÁSA ÉS VESZEDELME.] RÉGI ÉS HÍRES
NEVES TRÓJA VÁROSÁNAK
TÍZ ESZTENDEIG VALÓ MEGSZÁLLÁSÁRÓL ... DEBRECEN, 1582,
RUDOLPH HOFFHALTER. (OSZK) RMNY 508
74. [ILOSVAI SELYMES PÉTER: NAGY SÁNDOR HISTÓRIÁJA.]
DEBRECEN, 1582, RUDOLPH HOFFHALTER. (MTA) RMNY 510
75. HASONMÁS: ÉNEKEK HÁROM RENDBE: KÜLÖNB KÜLÖNB FÉLÉK ...
DETREKÓ, 1582, BORNEMISZA. RMNY 513. BP. 1964, AKAD. K.
76. DECRETA, CONSTITUTIONES ET ARTICULI REGUM INCLYTI REGNI UNGARIAE ...
NAGYSZOMBAT, 1584, TELEGDI.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 549
77. FRONIUS, MATTHIAS: STATUTA IURIUM ... SAXONUM IN TRANSYLVANIA.
BRASSÓ, 1583, GREUS.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 524
78. FÉLEGYHÁZI TAMÁS: (1) AZ KERESZTYÉNI IGAZ HITNEK RÉSZEIRŐL VALÓ
TANÍTÁS KÉRDÉSEKKEL ÉS FELELETEKKEL ...
(2) EZ MELLÉ ADATTATOTT RÖVID KATEKIZMUS. DEBRECEN, 1583,
RUDOLPH HOFFHALTER. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 525
79. KÁROLYI PÉTER: [SYMBOLUM APOSTOLICUM, AZAZ] AZ APOSTOLI KRÉDÓNAK
AVAGY VALLÁSNAK IGAZ MAGYARÁZATJA ...
DEBRECEN, 1584, RUDOLPH HOFFHALTER. (REF. KOLL., DEBRECEN ÉS
EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 539
80. BORNEMISZA PÉTER: PRÉDIKÁCIÓK EGÉSZ ESZTENDŐ ÁLTAL MINDEN
VASÁRNAPRA RENDELTEGETT EVANGÉLIOMBÓL. DETREKÓ, 1584, BORNEMISZA.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 541
81. SIBOLTI DEMETER: LELKI HARC, AZ BŰNÖS EMBERNEK FÖLÖTTE IGEN NEHÉZ
LELKI KÍSÉRTETEKRŐL VALÓ VETEKEDÉSE ...
DETREKÓ?, 1584, MANTSKOVIT. (OSZK) RMNY 542

A SZENT-
TEKNEC INNEPE
napyara valo Epistolac es
Euāgeliomoc egye
rembe.

SZENT ANDRAS
Apostol napyara valo
Episto: Roma: x.

EZ a hit felől valo Ige, mel-
lyet predikalunc: hogy ha-
ualládod a te szayaddal az Vr-
lesult, es hiended a te szüvedbe
hogy

hogy az Istē dtett halottaiból
feltamaštotta, iduezül. mert
ha (Mert ha) alias. szüvel his-
nec igazsana: De szayaltelnecc.
vallast az iduöfsegre. Ember
szüvedbe hiszen, meg igazul, Es
ha szayauall vallast reszen, idue-
zül. Mert az iras mondgya.
Minden valaki ő benne bizic
meg nem szegyenül.

Mert ninchen külembseg a
Sido es a Göreg közert Mert
ő minden WRa, kazdag min-
denekhez valakic ertet segítse-
gül hiyac. Mert minden vala-
ki az ő neuet segersegül hiya,
iduezül.

Demi-

A Z M Y K E R E Z =
TIENI HITÖNKNEK ES VALLA
SONKNAK HÁROMFV ARTICV-
LVSSARÓL. I. AZ IGAZISTEN-
rül. II. Az valasztrol. III. Es az VI vaczoraiarol
valo kőnueczke. Zereztetet es irattarot, zep
rendel Niluan valo kerdesekkel feleletek-
kel, es io ertelemmel.

Zykzaj HELLOPOEVS BALINT
DEBR Eczőni PRA Edicator által.

DEBRECZEMBE;
Niomtattarot Komlos Andras Altal.
An. Do. 1 5 7 4.

9-10. SZIKSZAI HELLOPOEUS BÁLINT: AZ MI KERESZTYÉNI
HITÖNKNEK ÉS VALLÁSONKNAK
HÁROM FŐ ARTIKULUSÁRÓL (DEBRECEN, 1574),
CÍMLAP ÉS FAMETSZET

82. BEYTHE ISTVÁN: AZ EVANGÉLIOMOK MAGYARÁZATAI ...
NÉMETHÚJVÁR, 1584, MANLIUS. (MTA) RMNY 552
83. [KALENDÁRIUM ÉS PROGNOZTIKON AZ 1585. ESZTENDŐRE.]
NÉMETHÚJVÁR, 1584, MANLIUS. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 557
84. DECSI GÁSPÁR: AZ UTOLSÓ IDŐBEN EGYNEHÁNY REGNÁLÓ BŰNÖKRŐL
VALÓ PRÉDIKÁCIÓK ...
VÁRAD, 1584, RUDOLPH HOFFHALTER. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 560
85. EPICLETUS: EPICLETI PHILOSOPHI STOICI ENCHIRIDION ...
KOLOZSVÁR, 1585, HELTAI NY. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 565
86. BEREKSZÁZI PÉTER: APOLOGIA PRO ECCLESIIS REFORMATIS ...
VÁRAD, 1585, RUDOLPH HOFFHALTER. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 572
87. WAGNER, MARTIN – FABER, THOMAS – SCULTETI, SEVERINUS: (1) EXAMEN
THESIUM ... ZVINGLIANARUM ... – (2) ... BREVIS METHODUS VERAE DOCTRINE ...
BÁRTFA, 1586, GUTGESELL. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 576
88. AZ MI URUNK JÉZUS KRISZTUSNAK ÚJ TESTAMENTOMA ...
MEGMAGYARÁZTATOTT FÉLEGYHÁZI TAMÁS ÁLTAL.
DEBRECEN, 1586, RUDOLPH HOFFHALTER. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN)
RMNY 584
89. EGY SZÉP ÉNEK, MIKÉPPEN AZ ÚR ISTEN MEGÁLDJA AZOKAT MINDEN JÓVAL,
AZ KIK ŐTET FÉLIK ...
KOLOZSVÁR, 1580–1592, HELTAI NY. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 585
90. SZIKSZAI HELLOPOEUS BÁLINT: AZ EGRI KERESZTYÉN ANYASZENTEGYHÁZNAK ...
IRATTATOTT RÖVID KATEKIZMUS ...
DEBRECEN, 1587, RUDOLPH HOFFHALTER. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 595
91. (1) IUDICIUM MAGYAR NYELVEN ... (2) [PROGNOZTIKON.]
BÁRTFA, 1588, GUTGESELL. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, BUDAPEST) RMNY 604
92. FÉLEGYHÁZI TAMÁS: (1) AZ KERESZTYÉNI IGAZ HITNEK RÉSZEIRŐL VALÓ
TANÍTÁS KÉRDÉSEKKEL ÉS FELELETEKKEL ...
(2) EZ MELLÉ ADATTATOTT RÖVID KATEKIZMUS. DEBRECEN, 1588, HOFFHALTER.
(MTÁ ÉS EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 609

11–12. HELTAI GÁSPÁR: KRÓNKA AZ MAGYAROKNAK DOLGAI RÓL
(KOLOZSVÁR. 1575),
KOLOZSVÁR CÍMERE, JACOBUS LUCIUS FAMEZSZE E ÉS
MÁTYÁS KIRÁLY ÁBRÁZOLÁSA

AZ MI VR VNC
IESVS CHRISTVS.
NAC WY TESTAMEN.

T O M A.

MELLYNEC ELSŐ RESZ *2°*
ben, az Euangelistác könyvei, az Másikban az
Apsttaloc leuclei hadnac.

IEREMIAS XXXI.

Imé napoc időnc azt mondgya az WR, és az Izrael és Iudah házá-
ual vñ főüetfőget ferzec. Nem az főüetfőg ferint mellyet ferzettem
az ő aryo. ka, az mely napon fogam az ő kezeket hogy őket ki hoz-
nam Egyptumbol: Hanem ez lehen az főüetfőg mellyet az Izrael há-
zaual ferzec: Adom az én törvényemet ő belé iec, és az ő fiuekbe bg
írom azt: es lefec nekic Istenc és őc en népeim lehenec. Es nem ta-
nitya fenki többé az ő felebar ártat, ezt monduany: esmérd meg az
Istent. Mert mindnyaian kiczinról fogua nagyvigan meg esmérnc
engemet, azt mondgya az WR. Mert eneg kegyelmezec az ő bűnöka
ne, es az ő bűnökről soha meg nem emlekeztem, &c.

ANNO M. D. XC.

SOLTAR KÖNYW,

ELSŐ SOLTAR.

Meg mondgya ez első dicséretben az Isten lelke, a Keresztényné anyja fene Egy háznak igaz ragalmának tulajdonságokat, tudni illik, hogy ez világi hitetlen. gonosz istentelneknek sokfajta dolgot akad el, az Istenben és az ő Birtigéteiben nagyon minden gyönyörűséggel, kic noha nyomorúság alá vezetett, mind az által olyanok, mint az mindenkor zűldellő fi. Az vrian az írta meg hogy az hitetlenek noha ez világon ferensésser, mind az által az polyuahoz hasonló, mely meg terzi az íreket napján, mielő hogy Isten az loknak gondúfelőte, az gonoszoknak bűncserőte, &c.

I.

BODOGEMBER az a ki az hitetlenek tanácán nem jár: és az bűnösöknek vitan nem áll, az czúfolóknak sígekben nem ül.

2 Hanem az WR törvényében nagyon az ő gyönyörűsége, és az ő törvényéről gondolkodik éjjelel és nappal.

3 Ez ollyatan mint az folyó vizec mellett plántáltatott termőfa, mely gyümölcsét adgya ideiekorán, és kinec leuele meg nem heruad; és minden czelekedete jó szerenczés léssin.

4 Nem úgy az hitetlenek, hanem léssin mint az polyua melyet az sígel ideltouá hány.

5 Annac okaért az hitetlenek meg nem áthatnac az ítéletben; sem az bűnösök az igazaknak gyülekezeteiben.

6 Mert tudgya az WR az igazaknak vtokat, az hitetleneknek pedig vtok el veszi.

II

Tanít először az Christus országának, és az ő anyja fene Egy házana. ez világon való állapotjáról, mely ellen ez világ hiában tanácskozic és rúgodozic. Másodszor. írta meg az Christus femélyet, tiszte és országának erősségét, nagyságát és örökké valóságát, Harmadszor. írta meg világnak engedelmen felelemic az Isten háznak vagy mint igaz királynac élméretire, felelemic és ő hozzá való engedelmessegre bizonyos okokal.

1 **M**IERT dihösködne az pogányoc, és az népec gondolnac heába valókat?

2 Az földnek királi dsiue gyűlne, és az feiedelmec tanácot tartanac az WR ellen, és az ő Christusa ellen, (ezt monduán.)

3 Szaggassuel az ő köteleket, és rázzuel róluac az ő ágaiokat.

4 Az ki lakozic az egekben neueti, és az WR meg czúfollyadket.

5 Azkor síól az ő haragiában ő nékiec, és búfúlásában meg rötttenti dket, (ezt monduán.)

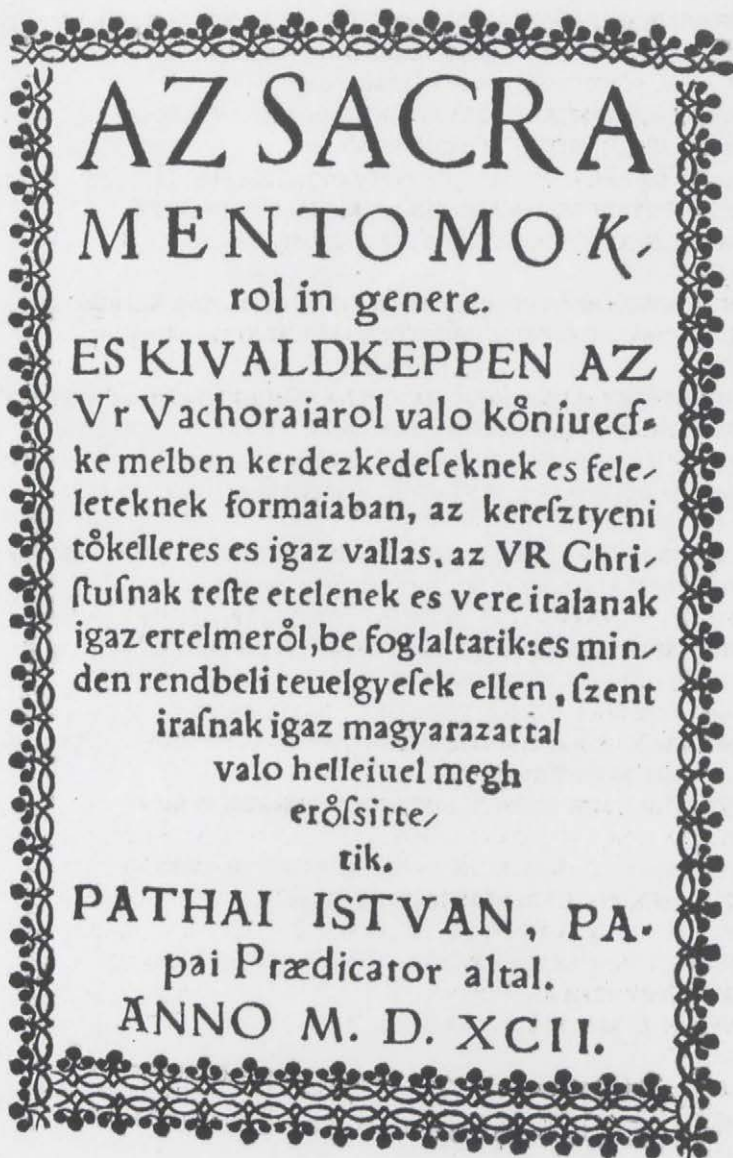
6 En pedig válastottam az én Királyomat Syonon az én sient hegyemen.

7 Meg

a Tudni illic az wrt. és az ő Christusa fajalet.

13-14. AZ ÚJ TESTAMENTUM KEZDŐLAPJA A VIZSOLYI BIBLIÁBÓL,
MANTSKOVIT BÁLINT
KÖNYVNYOMTATÓ MESTERJEGYÉVEL. FEJLÉCCSEL ÉS
INICIÁLÉVAL DÍSZÍTETT LAP

93. MONOSZLÓY ANDRÁS: APOLÓGIA. A KÖZÖNSÉGES KERESTYÉN HIT ÁGAZATINAK ...
OLTALMA DÁVID JÁNOS FELELETE ELLEN ... NAGYSZOMBAT, 1588, [TYP. CAPITULI].
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 620
94. FRANKOVICS GERGELY: HASZNOS ÉS FÖLÖTTE SZÜKSÉGES KÖNYV, AZ ISTEN
FIAINAK ÉS ÖTET FÉLŐ HÍVEKNEK LELKI VIGASZTALÁSOKRA ...
MONYORÓKERÉK, 1588, MANLIUS. (MTA) RMNY 617
95. MONOSZLÓY ANDRÁS: DE INVOCATIONE ET VENERATIONE SANCTORUM.
NAGYSZOMBAT, 1589. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 633
96. CZEGLÉDI NYIRI JÁNOS: [HISTÓRIA A MAKKABEUSOKRÓL ÍRT KÖNYVBŐL.]
IGEN SZÉP HISTÓRIA, ...
DEBRECEN, 1586-1589, HOFFHALTER?, CSÁKTORNyai? (REF. KOLL., DEBRECEN)
RMNY 639
97. SZENT BIBLIA, AZAZ ISTENNEK Ó ÉS ÚJ TESTAMENTUMÁNAK ... SZENT KÖNYVEI.
MAGYAR NYELVRE FORDÍTATOTT [KÁROLYI GÁSPÁR ÉS MÁSONK ÁLTAL] ...
VIZSOLY, 1590, MANTSKOVIT. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 652
HASONMÁS: BP. 1981, M. HELIKON - (EURÓPA) KOSSUTH NY. - KNER NY.
98. ERASMUS, DESIDERIUS: AZ ERKÖLCSNEK TISZTESSÉGES ... VOLTA ...
DEBRECEN, 1591, CSÁKTORNyai. (MTA) RMNY 656
99. GÖNCI GYÖRGY: DE DISCIPLINA ECCLESIASTICA ...
DEBRECEN, 1591, CSÁKTORNyai. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 657
100. [SZTÁRAI MIKLÓS: A VÍZÖZÖNNEK HISTÓRIÁJÁRÓL VALÓ SZÉP ÉNEK.]
DEBRECEN, 1586-1596, HOFFHALTER?, CSÁKTORNyai? (OSZK) RMNY 660
101. MAGYAR ARITMETIKA ... KOLOZSVÁR, 1591, HELTAI NY. (REF. KOLL.,
SÁROSPATAK) RMNY 665
102. SALAMON KIRÁLYNAK ... MARKALFFAL VALÓ TRÉFA BESZÉDEKNEK RÖVID
KÖNYVE. MONYORÓKERÉK, 1591, MANLIUS. (OSZK) RMNY 668
103. CSÍZÓ MAGYAR NYELVEN ... KOLOZSVÁR, 1592, HELTAI NY. (MTA) RMNY 684
HASONMÁS: BP. 1978, ZRÍNYI NY.
104. CSERÉNYI MIHÁLY: HISTÓRIA AZ PERZSIAI MONARCHIABELI FEJEDELMEKRŐL ...
KOLOZSVÁR, 1592, HELTAI NY. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 687

15. MANLIUS KÖRZETEKBŐL SZEDETT KERETDÍSZE
PATHAI ISTVÁN:
AZ SÁKRAMENTOMOKRÓL... (SICZ, 1592) C. MŰVÉNEK CÍMLAPJÁN

105. PATHAI ISTVÁN: AZ SÁKRAMENTOMOKRÓL ... VALÓ KÖNYVECSKE ...
SICZ, 1592, MANLIUS. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 705
106. AMBROSIUS, SEBASTIAN: DEFENSIO ORTHODOXAE DOCTRINAE ...
VIZSOLY, 1592, MANTSKOVIT. (MTA) RMNY 709
107. AZ KERESZTYÉNI GYŰLEKEZETBEN VALÓ ISTENI DICSÉRETEK ...
BÁRTFA, 1593, GUTGESELL. (REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 713
108. SCULTETI, SEVERINUS: EROTEMATA DE COMMUNICATIONE IDIOMATUM ...
BÁRTFA, 1593, GUTGESELL. (REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 715
109. [GÖNCI GYÖRGY:] CONFESSIO ... DE COENA DOMINI THESISIBUS COMPREHENSA ...
DEBRECEN, 1593, CSÁKTORNYAI. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 716
110. BARANYAI DECSI JÁNOS: SYNTAGMA INSTITUTIONUM IURIS IMPERIALIS
AC UNGARICI ...
KOLOZSVÁR, 1593, HELTAI NY. (MTA ÉS EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN)
RMNY 719
111. PATHAI ISTVÁN: AZ SÁKRAMENTOMOKRÓL ... VALÓ KÖNYVECSKE ...
SICZ, 1593, MANLIUS. (OSZK) RMNY 731
112. INDEX BIBLICUS, AZAZ AZ EGÉSZ SZENT IRÁS KÖNYVEINEK ... LAJSTROMA.
FORD. MANTSKOVIT BÁLINT.
VIZSOLY, 1593, MANTSKOVIT. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 738
113. BEYTHE ANDRÁS: FIVES KÖNYV. NÉMETÚJVÁR, 1595, MANLIUS.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 766
114. STÖCKEL, LEONHARD: POSTILLA ... BÁRTFA, 1596, GUTGESELL.
(RÁDAY KÖNYVTÁR,
BUDAPEST ÉS REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 773
115. [BATIZI ANDRÁS:] JÓNÁS PRÓFÉTÁNAK HISTÓRIÁJA ...
DEBRECEN, 1596, LIPS[I]AI [RHEDA].
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 774
116. [BATIZI ANDRÁS:] IZSÁK PÁTRIÁRKÁNAK SZENT HÁZASSÁGÁRÓL VALÓ SZÉP
HISTÓRIA.
DEBRECEN, 1596, RHEDA. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 775

SYNTAGMA
INSTITVTIONVM IV
RIS IMPERIALIS AC VNGARI
CI, QVATVOR PERSPICVIS QVAESTI
ONVM AC RESPONSIONVM LI
BRIS COMPREHENSVM OPERA
AC STUDIO

IOANNIS DECII BAROVII.

ANNO

15

SALVTIS

93

II. PARALIPOMENON XIX. VI.

Videte, iudices, quid facitis: Non enim hominis exercetis iudicium. sed Domini, & quodcumq; iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia facite cuncta: Non enim est apud Dominum DEVM nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

Impressum Claudiopoli Transylvanię Typis Heltanis.

16. BARANYAI DECSI JÁNOS: SYNTAGMA INSTITUTIONUM IURIS IMPERIALIS AC UNGARICI...
(KOLOZSVÁR, 1593), CÍMKÉPEK IFJÚ HELTAI GÁSPÁR KIADVÁNYÁN

117. AGENDARIUS, LIBER CONTINENS RITUS ET CAEREMONIAS ...
NAGYSZOMBAT, 1596, [TYP. CAPITULI].
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 781
118. HELTAI GÁSPÁR: SZÁZ FABULA ... NÉMETÚJVÁR, 1596, MANLIUS.
(OSZK) RMNY 784
119. BARANYAI DECSI JÁNOS: AZ CAIUS CRISPUS SALLUSTIUSNAK KÉT HISTÓRIÁJA.
SZESEN, 1596, FABRICIUS.
(REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 786
120. [RIMAY JÁNOS: ÉNEKEK A HÓS BALASSIAK ÉLETÉRŐL ÉS HALÁLÁRÓL.]
VIZSOLY, 1596, MANTSKOVIT.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 787
121. GRAWER, ALBERT: BELLUM IOANNIS CALVINI ET ... BÁRTFA, 1597, KLŐSZ.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 790
122. KULCSÁR GYÖRGY: POSTILLA, AZAZ EVANGÉLIOMOKNAK ... PRÉDIKÁCIÓ
SZERINT VALÓ MAGYARÁZATJA.
BÁRTFA, 1597, GUTGESELL. (REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 793
123. SZILVÁSI JÁNOS: ANTIQUITAS ET PERPETUA DURATIO FIDEI CATHOLICAE ...
KOLOZSVÁR, 1597, HELTAI NY. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 808
124. [EVANGÉLIOMOK ÉS EPISZTOLÁK ...] SZESEN, 1597, FABRICIUS.
(OSZK) RMNY 813
125. BARANYAI DECSI JÁNOS (TRANSL.):
ADAGIORUM GRAECOLATINOUNGARICORUM CHILIADES QUINQUE, ...
BÁRTFA, 1598, KLŐSZ. (REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 815
HASONMÁS: BP. 1978, ELTE
126. [KÜKÜLLEI NÉVTELEN: ABIGAIL HISTÓRIÁJA.] BÁRTFA, 1598, GUTGESELL.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 826
127. SOOS KRISTÓF: POSTILLA, AZAZ EPISZTOLÁKNAK ... PRÉDIKÁCIÓK SZERINT
RÖVID MAGYARÁZATJA.
BÁRTFA, 1598, KLŐSZ. (REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 828
128. GYARMATHI MIKLÓS: KERESZTYÉNI FELELET MONOSZLÓI ANDRÁS ...
KÖNYVE ELLEN ... DEBRECEN, 1598, LIPSIAI RHEDA.
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 830

EXPLICATIO=
NES LOCORVM VETE=
RIS ET NOVI TESTAMEN=
TI, EX QVIBVS TRI=
NITATIS DOGMA
STABILIRI
SOLET.

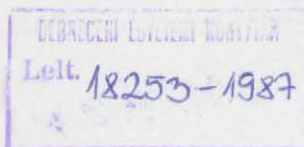
A V C T O R E
Georgio Eniedino Su=
PERINTENDENTE ECCLESIA.
rum in Transylvania, unum Patrem Deum,
& eius Filium Iesum Christum per
Spiritus Sanctum pro=
fitentium.

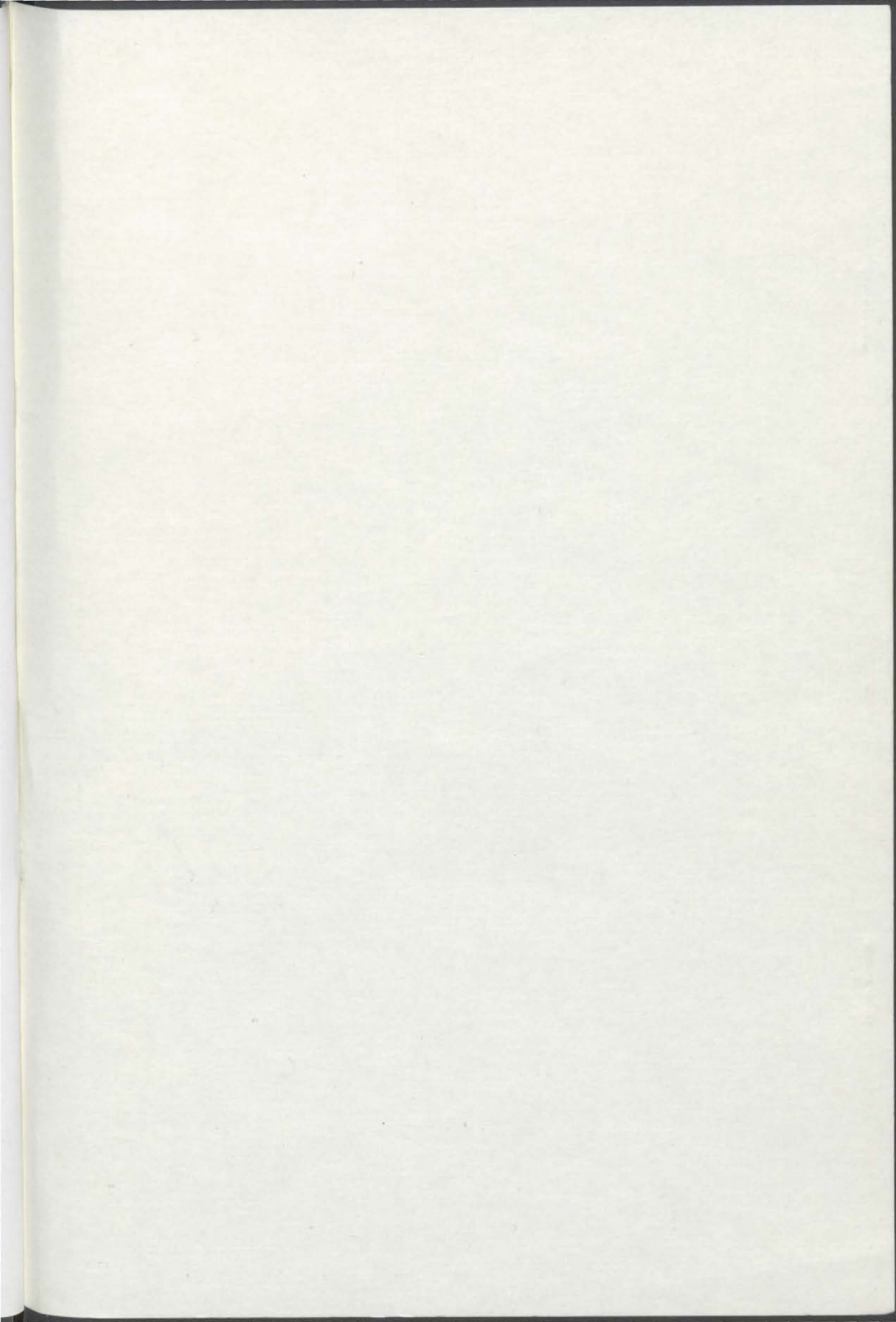

*1 Cor. 8. At nobis quidem unus est Deus, Pater ille à quo omnia: Item
unus est Dominus Iesus Christus, per quem omnia.*

17. ENYEDI GYÖRGY: EXPLICATIONES ... VETERIS ET NOVI
TESTAMENTI C. MŰVE,
AMELY HELY, NYOMDA ÉS ÉV FELTŰNTETÉSE NÉLKŰL JELENT MEG,
A BETŰK ÉS NYOMDADÍSZEK
TANÚSÁGA SZERINT A KOLOZSVÁRI HELTAI-MŰHELYBEN, 1598-BAN

129. ENYEDI GYÖRGY: EXPLICATIONES ... VETERIS ET NOVI TESTAMENTI, ...
KOLOZSVÁR, 1598, HELTAI NY. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 836
130. AD NOBILEM ... SEBALDUM ARTNERUM ... VIZSOLY, 1598, MANTSKOVIT.
(REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 843
131. BOCATIUS, JOANNES: M. IOANNIS BOCATII ... LIBRI POEMATUM V.
BÁRTFA, 1599, KLŐSZ. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 846
132. KÁLLAI ALBERT: PRÉDIKÁCIÓ, MELYET ... DRUGET HOMONNAI ISTVÁN
URAMNAK ... TEMETSÉGÉN ... KÁLLAI ALBERT PRÉDIKÁLLOT ...
BÁRTFA, 1599, KLŐSZ. (REF. KOLL., DEBRECEN) RMNY 851
133. GÖNCI, ISTVÁN: PANHARMONIA ... IESU CHRISTI ... VIZSOLY, 1599,
MANTSKOVIT. (EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 863
134. KÁROLYI PÉTER: SYMBOLUM APOSTOLICUM, AZAZ APOSTOLI KRÉDÓNAK ...
MAGYARÁZATJA ... DEBRECEN, 1600, LIPSAI RHEDA.
(REF. KOLL., SÁROSPATAK) RMNY 865
135. MONOSZLÓY ANDRÁS: DE GRATIA, AC LIBERO HOMINIS ARBITRIO
ET DE VOLUNTATE DEI ... NAGYSZOMBAT, 1600, [TYP. CAPITULI].
(EGYETEMI KÖNYVTÁR, DEBRECEN) RMNY 868

1/2 1/2 1/2
1/2 1/2 1/2